

Ekogrödor för hela slanten i Halland

Text och foto: Hans Jonsson, Trelleborg

Stor kunskap, god planering, säker tajming, grundmurat intresse och så ett visst stänk av mod, det är vad ekoodling handlar om för lantbrukare Leif Jönsson på Tjärby Gästgivaregård strax öster om Halmstad.

Dryga dussinnet grödor

Under mitt besök hos lantbrukare Leif Jönsson räknar jag in åtminstone 13 ekogrödor i odling; med den 14:e och 15:e på gång nästa år! Ett imponerande beting att hantera och det gör Leif med den äran på två gårdar vilka sammanlagt omfattar ca 130 hektar.

1994 köpte Leif Tjärby Gästgivaregård på 60 hektar. Jordarten är till två tredjedelar behaglig lättlera, resten kan betecknas som lerig sand. Bevattningmöjligheter finns för huvuddelen av arealen. År 2002 köptes ytterligare en gård vilken omfattar 70 hektar grusig mo, som vid inköpstillfället låg i KRAV-godkänt bete.

Kunskap ger mod

Leif har ett gediget förflutet inom ekologisk växtodling. Han har sedan början av 1990-talet ansvarat för den ekologiska försöksverksamheten vid Hushållningssällskapet i Halland.

Vattenmagasin. Förr i världen använt för rötning av lin – en Halländsk specialitet. Dammen fylls kontinuerligt på av en intilliggande å. Vattnet pumpas till en mindre damm och sen ut i bevattningssystemet.

- Tanken på ekologisk odling fanns där redan från början när jag köpte gården berättar Leif. Jag noterade att man fick mycket bra betalt för ekologiska grödor. Mina år på Hushållningssällskapet hade gett mig ganska bra kunskap och erfarenhet

Leif och Annika Jönsson Tjärby Gästgivaregård, strax öster om Halmstad. Boningshuset drevs till för 50 år sedan som ett gästgiveri. Än idag sitter gästfriheten i väggarna!

av odlingen. Jag tyckte att jorden var lämplig. Så sammantaget var det faktiskt inte alls svårt att motstå utmaningen att testa ekologisk odling på min egen gård.

Under 1997 till 1998 skedde övergången. Det är väldigt viktigt betonar Leif, att grödorna under karensåret sköts ordentligt. Missar man ogräsbekämpningen så ger det efterverkningar många år framöver. Det kan vara lämpligt att leja in ogräsbekämpningen av någon duktig entreprenör i trakten. Då får man samtidigt möjlighet att följa arbetet på nära håll och lära sig handlaget.

Det är också viktigt att förbereda gården för övergången. Tjärby Gästgivaregård var kraftigt nerkörd när Leif tillträdde. Han ägnade mycket energi åt att under tre års tid kalka och kvickrotsbekämpa innan det var dags att lägga om.

Ogräsbekämpning som konst

För Leif Jönsson är ogräsbekämpningen ett centralt inslag i växtodlingen. Det gäller att kontinuerligt genom växtföljd, sortval och kompletterande mekanisk bekämpning hålla ogräsförekomsten nere.

Här några tips:

- För det första så måste fältet var så slätt som möjligt. Plöjning, tiltpackning, harvning- sådd följt

Långa revor och lite ogräs. Fjölårets rödklöver i väntan på vårplöjning och sådd av sockerbetor. En fantastisk förrukt och ogräshämmare.

av vältning – allt hänger ihop. Det ska resultera i en fast botten där fröna inte störs av ogräsharvningen som tack vare den jämna ytan går att utföra med stor precision. Efter sådd blindharvar Leif en till två gånger. Den andra gången kan vara kritisk, den fungerar inte efter regn, man får inte heller köra om fröna ”skjuter på” berättar Leif med eftertryck.

Sen är det lugnt ett tag tills stråsåden når tvåbladsstadiet. Då återupptas ogräsharvningarna. Leif utnyttjar och följer noggrant de befintliga körspåren. Han vet då att hela ytan behandlas exakt lika. Intressant att notera är, att harvpinnarna vid denna långsgående körning, har en benägenhet att glida bredvid raderna eftersom det är mjukare mellan raderna! Observera dock att för sockerbetor gäller det omvända – där är det mjukare i raden varför ogräsharvning i denna gröda ska ske vinkelrät mot raderna.

Med 7–10 dagars intervall fortsätter harvningarna tills ogräseffekten avtar eller upphör.

För Leif är det helt naturligt att i detta kritiska skede dagligen följa grödans och ogräsens utveckling. Man ska ner på knä – belöningen får du i form av bra ogräseffekter och säkra grödor.

Tisteln värst

Leifs bedömning är att tisteln på sikt kommer ställa till störst problem. Man måste passa sig för de värsta ruggarna. Dyker sådana upp måste man bita i det sura äpplet och köra intensiv mekanisk bearbetning i form av halvträda under sommaren. Annars är risken stor att tistelruggen sakta men säkert sprider sig över större områden.

Kvickrotten går bra att hålla på en jämn nivå – men den är svår att reducera. Det är således inte att rekommendera övergång till ekologisk odling på kraftigt kvickrotsbemängd mark. Spillraps har inte varit något problem eftersom höstrapsgrödan alltid följs av en vårgröda. Däremot ställer ibland åkersenapen till stora problem.

Sistnämnda ogräs – och andra snabba och högväxande ogräs – har dock fått sin överman i en 12 meters knivbalk för körning i växande gröda som Leif och Bengt Jönsson har utvecklat. Maskinen testades ordentligt under 2003 och resultaten gav mersmak. Körning två gånger i vardera riktningen ger i det närmaste 100 % ogräseffekt på de ogräs som sticker upp ovanför grödan!

Växtföljd och riskminimering

- Jag har byggt upp växtföljderna för att optimera min mark och min tid berättar Leif. De ger även en ordentlig riskspridning – ett krav för att kunna hålla på med ekologisk odling. Vissa grödor måste slå till vissa år för att det ska finnas att ta av, de svåra åren.

Ett omfattande maskinsamarbete bidrar även det till en minskad risk i företaget. Det är tryggt att ha till-

Växtföljd och genomsnittlig skördenivå på Tjärby Gästgivaregård

Vår- eller höstvetete	Vårvetete 3,5–4 ton/ha, Höstvetete 4,5–5 ton/ha
Rödklöver till frö	300–400 kg/ha
Sockerbetor	40–50 ton/ha
Korn	4,5–5 ton/ha
Konservärter	4–5 ton/ha
Åkerbönor	4–5 ton/ha
Höstraps	2,5–3 ton/ha

Dessutom odlas vitklöver till frö, potatis och 3-åriga vallar.

Växtföljd på 70 ha grusig mo. Odling i uppbyggnadsfas

Korn
Vitklöver till frö
Höstraps
Vårsäd
Rågvete
Halvträda
Fröodling av timotej eller rajgräs

gång till en ordentlig maskinpark till en rimlig kostnad. Ogräsharvningen sköter dock Leif själv – han t.o.m. kör på entreprenad åt andra ekodlare i trakten.

Kort om grödorna

Innan vi gör en kort gröddvis expose så kan det vara bra att känna till att de flesta grödorna odlas till utsäde. Sortvalet blir därför vad fröfirman erbjuder. Utsädesmängderna är i nivå med konventionell odling. Den viktigaste växtnäringskällan är nötflyt som i princip tillförs samtliga spannmålsgrödor innan sådd med 30 ton/ha. Även en del hönsgödsel sprids till sockerbetorna.

Sockerbetor

Sockerbetor är en mycket bra växtföljdsgröda. Helt avgörande för odlingsekonomi är hur den manuella ogräsbekämpningen löses. Det krävs rätt folk till rätt pris för att ogräsförekomsten ska kunna hållas nere. Ofta vårplöjes det blivande sockerbetsfältet. Leif kommer testa med tidig sådd för att öka skörden utan att tappa effekt mot ogräsen.

Potatis

Asterix har odlats i flera år med gott resultat. Senaste året slog bladmögel och brunröta till med utebliven skörd som följd. Skördenivån har legat på 15–20 ton per hektar.

Vårvetete och korn

Dessa grödor är i princip utbytbara i växtföljden. Grödvalet avgörs av ogräsförekomsten – korn konkurrerar bättre mot kvickrot. Om vårvetesådden försenas ökar risken för fritflugangrepp.

Fint utvecklat höstvetebestånd. Här syns också spår av förfrukten i form av åkerbönplantor. Ogräsförekomsten är mycket låg trots att jordarten är en drivande myllig lättlera.

Åkerbönor

Sås med 12 cm radavstånd. Det finns numera tidigt mognande sorter som är odlings säkra och lätttröskade.

Konservärter

Här ges fler tillfällen för blindharvningar än i spannmål eftersom konservärterna sås sist på våren. Handplockning av tistel och gullkrage kan vara nödvändig. Stenförekomst kan vara ett problem. Odlas ej för närvarande.

Höstraps

Har gått utmärkt trots att vi befinner oss i Halland! Radsås 48–50 cm, 1,5–2,0 kg/ha utsädesmängd av hybridsort t.ex. Banjo. Två hackningar på hösten. En djuphackning på våren som följs av släpslangspridd flytgödsel 20 ton/ha som mycket fint rinner ner i den porösa jorden. Denna körning sker vinkelrät mot sårriktningen.

Banjo höstraps hybrid, precisionssådd 48 cm radavstånd, utsädesmängd ca 1,5–2,0 kg/ha. Radrensad två gånger hösten 2003.

Rågvete

Största fördelen med denna gröda är dess goda ogräskonkurrerande förmåga. Kräver dock relativt god jord.

Rödklöverfrö

Sås in i vårvete. Blindharvning två gånger, sista gången tätt inpå sådden av klöverfrö. Våren efter skörd putsas stubben så att plantorna får ljus. En del ogräs kan behöva handrensas. Grödan direkttröskas eller tröskas lätt en första gång följt av torkning på planbottentork och ytterligare en urtröskning.

Vitklöverfrö

Högriskgrödornas högriskgröda – tillika möjligheternas gröda med chans till goda klipp! Kritiskt och avgörande är putsningen på våren som ska ta så mycket ogräs som möjligt utan att hämma grödan för mycket. Leif har dammat av en gammal rullräfsa som – om den körs försiktigt i rikligt daggfuktig sommarnatt – rullar ihop fem meters stränglagd gröda till en perfekt trösksträng.

Nya grödor

Som om inte dessa grödor räcker – nästa år testas eventuellt Leif insådd av gräs för fröproduktion. Det kanske även blir aktuellt att gå utanför de traditionella växtodlingsgrödorna. Ekologisk sparris är ett hett alternativ. För att få till denna gröda kommer Leif förståndigt nog ta hjälp av Annika, äkta hälft och ovärderlig för att få ett arbetsintensivt familjeföretag att fungera!